

SÖZLÜK BİLİMİ AÇISINDAN DÎVÂNÜ LUGÂTİ't-TÜRK

Zühal KÜLTÜRAL*

ÖZET

Bu yazımızda Kâşgarlı Mahmud tarafından yazılmış ilk sözlük ve gramerimiz olan *Dîvânü Lugât't-Türk* sözlük bilimi açısından ele alınarak sözlüğün tertibi ve söz varlığı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kâşgarlı Mahmud, Dîvânü Lugât'it, sözlük bilimi.

LEXICOLOGY OF DÎVÂNÜ LUGÂTİ't-TÜRK

ABSTRACT

In this paper we will discuss about *Dîvânü Lugât't-Türk* lexicology Which has been the first dictionary and gramer and written by Kâşgarlı Mahmud.

Key Words: Kâşgarlı Mahmud, Dîvânü Lugât't, sözlük bilimi.

XI. yüzyıl Karahanlı Türkçesi dil yadigârlarımızdan olan *Dîvânü Lugâtî't-Türk* Kâşgarlı Mahmud tarafından yazılmış ilk sözlük ve gramerimizdir. Müellif eserini 1 Cemâziyelevvel 464'te (25 Ocak 1072) yazmaya başlamış,12 Cemâziyelâhir 466'da (12 Şubat 1074) tamamladıktan sonra 470'te (1077) Bağdat'ta Halife Muktedî-Biemrillâh'ın oğlu Ebü'l-Kâsım Abdullah'a sunmuştur. Kitabın halifeye sunuluş yılı olan 1077'yi telif tarihi olarak kabul eden araştırmacılar da vardır. Eserin bilinen tek yazma nüshası Fatih Millet Kütüphanesi'ndedir(Arapça, nr.4189).Kâşgarlı Mahmud'un yazdığı esas nüshadan 26 Şevval 664'te(1Temmuz 1266) Muhammed b. Ebu'l-feth es-Sâvî tarafından istinsah edilen bu yazma büyük boy 319 varaktır. Bu nüsha esas alınarak 1941'de Türk Dil Kurumu ve 1990'da

*Doç. Dr. Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı tarafından iki tıpkıbasımı yayımlanmıştır.¹

Eser ilk olarak Kilisli Rifat Bilge tarafından Arap harfleriyle üç cilt olarak yayımlanmıştır.(İstanbul 1917-1919). *Dîvânü Lûgati't-Türk*'ün Latin harfli ilk neşri ise 1928 yılında C. Brockelman tarafından gerçekleştirilmiştir.(*Mitteltürkischer Wortschatz nach Mahmûd al-Kâşgarîs Dîvân lugât at-türk*, Bibliotheca Orientalis Hungarica I, Budapest-Leipzig 1928, VI+252s). Bu neşir 1964'te Macaristan'da ofset usulü ile aynen çoğaltıldı. Yayımda 7993 kelime vardır. Eserin Latin harfli ilk Türkçe yayımı Besim Atalay tarafından yapılmıştır. C.I, Ankara 1939, XXXVI+530s., CII, Ankara 1940, 366, C.III, Ankara 1941.Besim Atalay 1941 yılında eserin tıpkıbasımını yayımladıktan sonra bu üç ciltlik tercümede yer alan kelimelerin sözlüğünü ise "Endeks" başlığı ile 1943 yılında yayımladı.Daha sonra bu "Endeks" cildi Türk Dil Kurumu tarafından sözlük haline getirilerek yayımlandı. (*Dîvânü Lûgati't-Türk Dizini*, Ankara 1972, XXII+168s.)

Eserin Özbek Türkçesi'ne tercümesi Salih Muttalibov tarafından *Mahmud Kaşgariy:Türkiy Sözler Divani*, I-IV, Taşkent 1960-67), Yeni Uygurca'ya tercümesi (*Türkî Tiller Divanı*, adıyla Urumçi 1981-1984'te yayımlandı. Robert Dankoff ve James Mc Kelly tarafından hazırlanan *Compendium of the Turkic Dialects(Dîvân Lugât at-Turk)* İngilizce tercümesi ise Harvard'da yayımlandı.(I-III Harvard 1982-1985; I-II tercüme, III sözlük).Eserin Kazakça Tercümesi de 1997-1998 yılları arasında Almatı'da yapıldı. Bu tercüme için Besim Atalay tercümesi esas alındı.²

Eser Türk dilinin ilk sözlüğü olması ve Türk dilinin XI. yüzyıl dil özelliklerini ihtiva etmesi yanı sıra Türk tarihi, coğrafyası, mitolojisi, folkloru hakkında da çeşitli bilgiler sunan çok değerli bir kaynaktır. Kâşgarlı Mahmud XI. yüzyıl Orta Asya Türk kavimlerini boylarına göre tasnif etmiş, konuştukları dil ve ağız farkları üzerinde durmuştur. Müellif eserde 'Türk şivelerinin en incesi, zarifi, edebîsi olarak nitelendirdiği Hâkâniye Türkçesi, ve 'Türk şivelerinin en

¹ (Zeki Velidi [Togan], *Atsız Mecmua*, II/16 (1932), s. 77-78; Caferoğlu, *Türk Dili Tarihi*, II, 20; A.B. Ercilasun, *Büyük Türk Klâsikleri*, I, 118.Geniş bilgi için bk. M.S.Kaçalın , 'Dîvânü Lugâti't-Türk', *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.9, s. 446-47, İstanbul 1994.

² O.F.Sertkaya, 'Son Bulunan Belgeler Işığında Kâşgarlı Mahmud Hakkında Yeni Bilgiler', *Dîvânü Lûgati't- Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, s. 143, 7-8 Mayıs 1999, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

kolayı' olarak tanımladığı Oğuz Türkçesi üzerinde önemle durmuştur.³

Bugüne kadar çeşitli yönleri ile ele alınarak eser üzerinde birçok çalışma yapılmış ve yapılmaktadır. Tebliğimizde eseri sözlük bilimi açısından ele alarak Kâşgarlı Mahmud'un verdiği bilgiler doğrultusunda sözlüğün tertibi ve söz varlığı üzerinde duracağız.

Kâşgarlı Mahmud eserini, Türk milletinin yüceliğini, Türk dilinin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu ortaya koymak ve Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla kaleme almıştır. Bu sebeple eser Türkçe'den Arapça'ya bir sözlük şeklinde düzenlenmiştir. Eserde madde başları Türkçe, açıklamalar Arapçadır. Sözlük, Arap imlâ kurallarına göre düzenlenmiş, kelimeler ünsüz sayısına göre sıralanarak kısa ya da normal uzunluktaki ünlüler hareke ile, uzun ünlüler ise med harfleri (ى, و) ile gösterilmiştir. Müellif o devrin Türkçesinde bulunan bazı sesleri göstermek için yeni işaretler belirlemiştir. B ile f arasındaki dudak ünsüzü için üç noktalı f [ڤ =w], geniz ünsüzünü nazal n (nun ve kef) ile [ك =ng] göstermiş, kelime başındaki uzun a ünlüsü için de yan yana iki elif kullanmıştır.

Türkçe kelimelere böyle bir imlâ sistemi koyarak kelimelerin telaffuzlarının gerçek değerini korumaya çalışmıştır. Dîvandaki ünlü uzunlukları konusunda bazı çalışmalar yapılmıştır. A.B.Ercilasun, "Dîvânü Lûgati't-Türk'te Ünlü Uzunluklarıyla İlgili Kayıtlar" adlı yazısında bu konuda en geniş araştırmanın James Kelly'e ait olduğunu belirterek konuyu yeniden ele alıp Kelly'den daha farklı bir yaklaşımla görüşlerini dile getirmiştir. Çeşitli örnekler verilerek 11. yüzyılda bazı kelimelerin hem uzun, hem de kısa şekilleri bulunduğu ve bu kelimelerin aslında uzun olduğu, fakat Kâşgarlı döneminde kısalma temayülünün kuvvetlendiği ve dolayısıyla doğru şekillerin kısa şekiller olduğu ifade edilmiştir.⁴

Sözlüğün düzeninde takip edilen yolu Kaşgarlı Mahmud şöyle belirtmektedir. *Ben bu kitabı hikmet, seci', atalar sözü, şiir, rezec, nesir gibi şeylerle süsleyerek hece harfleri sırasınca tertip ettim. Bu lûgat kitabını baştan sonuna dek sekiz ayrımda topladım.* Kelimeler yapıları bakımından sekiz bölüme ayrılmıştır.

³ Z. Korkmaz, 'Kaşgarlı Mahmud ve Oğuz Türkçesi' *Türk Dili* S.253 (Ekim 1972): Dîvânü Lûgati't-Türk Özel Sayısı, s.3 -19 adlı yazısında Oğuz Türkçesinin Divan'daki ses ve şekil bilgisi özelliklerini ele almıştır.

⁴ A.B.Ercilasun, 'Dîvânü Lûgati't-Türk'te Ünlü Uzunluklarıyla İlgili Kayıtlar', *Dîvânü Lûgati't- Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, s. 51-54, 7-8 Mayıs 1999, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

1. Kitâbü'l-Hemze: *Hemze kitabı. Tanrının kitabı ile uğurlanmak için ben kitabıma hemze ile başladım.* Ünlü ile başlayan kelimeler (a,e,ı,i,o,ö,u,ü) bölümü.

Öd: (vav harfini ince çekerek) zaman. Şu savda dahi gelmiştir:

Öd geçer kişi tuymas, Yalnguk oğlu menğgü kalmas.
'Zaman geçer, insan duymaz, Âdemoğlu benği kalmaz.' Çigil dilinde öd =sığır demektir. Türklerin tanınmış olan on iki yılından birisine de öd yılı denir. B. Atalay dipnotta kelime ile ilgili şu bilgileri verir: Batı Anadolu'da "zaman" anlamında kadın dilinde ot kelimesinin kullanıldığını belirterek "çocuk, akşam otu bağırma" derler ki "akşam vakti bağırma" demektir. Orta Anadolu'da, bu kelime, köylüler arasında "oht" şeklinde kullanılmaktadır. (C.II.)

2. Kitâbü's-Sâlim: İçinde vav ve ye ünsüzleri bulunmayan ve ünsüzleri ses olayına uğramayan kelimelerdir ve altı bölüm halinde verilmiştir.

a) iki ünsüzden oluşan kelimeler:

tapdı: *kul Tenğrige tapdı.* Kul Allah'a taptı. *Xanka tapdı.* O, Hakana hizmet etti. Başkası da böyledir; *ol nenğni tapdı.* O, yiten şeyi buldu. (tapar – tapmak) (C.II.)

b) üç ünsüzden oluşan kelimeler

kuturdi: *oğlan kuturdi* = çocuk şımarı, yaramazlıkta ileri gitti. *Tariğ kuturdi.* Ekin ve bitki kudurdu, azdı. Başkası da böyledir. Haddini geçen, taşan her nesne için de böyle denir. (kudurur – kuturmak) (C.II.)

c) dört ünsüzden oluşan kelimeler

belgürdi: *İş belgürdi* = iş belirdi, açığa çıktı. Başkası da böyledir. Şu savda da gelmiştir: *küz keligi yazın belgürer.* = güzün gelişi yazdan bellidir. Bu sav, önceden sonu belli olan iş hakkında söylenir. (belgürer – belgürmek) (C.II.)

ç) beş ünsüzden oluşan kelimeler

külümsindi: *er külümsindi* = Adam güler göründü, gülümsendi. Başkası da böyledir. (külümsinür – külümsinmek) (C.II.)

d) altı ünsüzden oluşan kelimeler

burçaklanmak: *Ter burçaklandı.* = Ter burçaklandı. Herhangi bir akar tane tane olursa yine böyle denir. (burçaklanur – burçaklanmak) (C.II.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

3. Kitâbü'l-Muzâaf: Bünyesinde aynı cinsten iki ünsüz bulunan kelimeler

kak: Göl, kurumuş göl. Şu parçada dahi gelmiştir:

Kaklar kamug kölerdi /Taglar başı ilderdi

Ajun tını yılırdı / Tütü çeçek çerkeşür.

“Kuru yerler, kuru çukurlar büsbütün gölerdi, dağ başları göründü, göze ilişti; dünyanın soluğu ısındı; türlü çiçek sıralandı” Baharı anlatarak diyor ki: Sular çoğaldı, göllere doldu; dağ başları hayal meyal göründü, dünyanın nefesi ısındı, sıra sıra çiçekler bitti. (C.II, 282)

4. Kitâbü'l-Misâl: y ünsüzü ile başlayan kelimeler:

yattı: *ol tonuğ künge yattı.* “O, elbiseyi güneşe yaydı, serdi.” Başkası da böyledir. Aslı yadhı’tır, idgam olunmuştur. Yadhâr – yadhmak (B.A.II, 313)

5. Kitâbü Zevâti’s-selâse: Kelime ortasında elif, vav, ye, ünsüzlerinden biri bulunan kelimeler , küç, kovuk

6. Kitâbü Zevâti’l Erbaa: Sonunda elif, vav, ye ünsüzlerinden biri bulunan kelimeler sü, toymak

7. Kitâbü'l-Gunne: bünyesinde nazal ng ve nç ünsüz grupları bulunan kelimeler:

kengütti: **er ewin kengütti.** = Adam evini genişletti. Başkası da böyledir; kengütür –kengütmek.

8. Kitâbü'l-Cem ‘ beyne’s-sâkineyn: Bünyesinde lç, lk, lp, lt; nç, nk, nt; rç, rk, rs, rt, rp; st, şt

ünsüz grupları bulunan kelimeler. Ötünc, yaltga

Her bölümde önce isimler, sonra fiiller sıralanmıştır. Önce iki harflilerden başlayıp, sonra üç, dört, beş, altı harfliler söylenmiştir. Ortası sakın olanları önce yazıp, sonra da türlü harekeyle harekelenmiş olanları sıralanmış, daha sonra baş tarafına ziyade harf getirilmiş olanlar –ki oda hemze ve hemzeye benzer harflerdir.- söylenmiş, ondan sonra baş tarafına, ortasına ve sonuna ziyade harf getirilen kelimeler anlatılmıştır. Her kitapta (bölüm), genel olarak, isim yapıları için tutulan yol budur. Fiillerin sıralanmasında da iki, üç harfli oluşlarına dikkat edilmiş, fiilin belirli geçmiş zaman tekil üçüncü şahıs şekli madde başı alınıp anlamı verilmiştir. Kelimenin masdar şekli de gösterilmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Aldadı: *ol yagını aldadı.* O, düşmanı aldattı. **aldar-aldamak**

Ügridi: *Uragut beşik ügridi.* Kadın beşik salladı. **Ügrir-ügrimek**

Sözlükte yaklaşık 8000 madde başı bulunmaktadır. Kaşgarlı Mahmud Arap dilcisi Halil'in *Kitâbü'l-ayn*'ında yaptığı gibi, kullanılmakta olan kelimelerle bırakılmış bulunan kelimeleri bu kitapta birlikte yazmayı düşünmüşse de sözü kısa tutmak dileğiyle kullanılmayan kelimeleri bıraktığını ifade etmektedir. "*Ben kitabı kısaltmak için bu yolu tuttum. Benden önce kimsenin yapmadığı bir sıralayıyla ve kimsenin düşünmemiş olduğu bir düzenle işi açıklattım. Bildirdiğim sebeplerle telif edilen şey, uyulacak yolda olsun, tasnif edilen nesne, kılavuz tutulmaya değeri bulunsun diye birtakım kurallar, yeniden yeniye ölçüler koydum. İlerlemek isteyenlere doğru yolu göstereyim, geniş bir yol olsun, yükselmek isteyenlere bir merdiven bulunsun diye bu şekilde yaptım. Türklerin her boyu dilinden-kendisinden kelimeler çıkan-kökler aldım; çünkü uzun bir sözü kısaltmakta fayda vardır.*"⁵ demektedir.

Ayrıca "*Kitapta Türklerin görgülerini, bilgilerini göstermek için söyledikleri şiir tanıklarını serpiştirdim. Kaygılı veya sevinçli günlerinde yüksek düşüncelerle söylenmiş olan savları da aldım. Onları ilk söyleyenler sonrakilere, bunlar da daha sonrakilere bildirmişlerdir. Bunlarla beraber kitapta birçok önemli kelimeler topladım; böylelikle kitap, arılıkta son kerteyi, güzellikte son yüksekliği buldu.*"⁶ diyerek sözlükte anlamı açıklayıcı olarak örnekler verdiğini de dile getirmektedir.

Madde başı kelimelerin anlamları yanı sıra gerekli yerlerde çeşitli atasözlerinden, deyimlerden, şiirlerden seçilmiş örnekler verilmiştir:

tutti: *it keyik tutti.* = köpek geyik tuttu. Başka şey tutarsa da böyle denir. Herhangi bir adam bir şey tutarsa yine böyle denir. "*Ol manga elig tutti.*"= o, bana el tuttu, boyun oldu, kefil oldu." Şu savda dahi gelmiştir: *elig tutgınça ot tut.*=el tutacağına ot tut.(kefil olacağına ateş tut; çünkü insan kefil olduktan sonra pişman olur.) tutar – tutmak (B.A.II, 292)

Burada tutmak fiili (birinin) elinden tutmak, yardım etmek anlamında bir deyimdir. Bugün kefil olmak anlamı genişleyerek her konuda yardım etmek anlamındadır. Bu örnekte de görüldüğü gibi sav kelimesi deyim karşılığında kullanılmıştır. Eski Türkçe sab> sāv "söz; kıssa, hikâye" anlamındadır. Divan'da atasözlerinden verilen

⁵ *Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi* çev. B. Atalay, c.I, s. 7, Ankara 1985

⁶ B. Atalay, *a.g.e.c.I*, s. 8

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

örneklerde ve kelimenin deyim şeklinde kullanılışı da sav kelimesi ile belirtilmektedir.

kodhti: *ol ışın kodhtı* = o, işini koydu, bıraktı. Herhangi bir şeyi bırakırsa yine böyle denir, (kodhur – kodhmak) Şu beyitte dahi gelmiştir:

Oglum sanga kodhurmen erdem öğüt humaru

Bilge erig bulup sen bakkıl anıng tabaru

“Oğlum sana fazilet, öğüt, miras bırakıyorum Bilgin bir adam bularak onun tarafına ba””.Evladım sana fazilet ve edep bırakıyorum. Akıllı bir bilgin bulduğunda ona yaklaş, ondan faydalan. (B.A. III, 440)

Sözlüğü ihtiva ettiği söz varlığı açısından ele aldığımızda daha önce de belirttiğimiz gibi, Türk dili, tarihi, kültürü, coğrafyası, mitolojisi gibi pek çok konuyu ele alması açısından ansiklopedik bir sözlüktür. Türk dilinin XI. yüzyıl söz varlığını ele alması bakımından da tarihî bir sözlüktür. Kâşgarlı Mahmud yaşadığı dönemin çeşitli Türk boylarının ağızlarını bizzat gezip görerek, topladığı malzemeyi ortaya koymuş olması bakımından eseri ağızlar sözlüğüdür, denilebilir. Müellif bu konuda şunları söylemektedir. “*Ben onların en uz dillisi, en açık anlatanı, akılca en incisi, soyca en köklüsü, en iyi kargı kullananı olduğum halde onların şarlarını, çöllerini baştan başa dolaştım. Türk, Türkmen, Oğuz, Çigil, Yağma, Kırgız boylarının dillerini, kaftiyelerini belliyerek faydalandım; öyle ki, bende onlardan her boyun dili, en iyi yolda yerleşmiştir. Ben onları en iyi surette sıralamış, en iyi bir düzenle düzenlemiştir.*”⁷

Sözlükte birçok atasözü yer almaktadır. Bugüne kadar Dîvân’daki atasözleri üzerinde pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda atasözlerinin, değişikliğe uğrayarak veya aynen bugün de yaşayanları, Türk şiveleri arasında görülen değişik şekilleri, Anadolu ağızlarında görülen değişiklikleri ortaya konmuştur:

Közden yırasa köngülden yeme yırar (Gözden irak olsa gönülden de irak olur)(III/366) Bugün “Gözden irak olan gönülden de irak olur” şeklindedir.

Kişi alası içtin, ylıkı alası taştın (I/91) İnsanın alası içinde, hayvanın alacası dışında.

Tag tagka kawuşmas, kişi kişiye kavuşur.(II/103,III/153).Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.

⁷ B. Atalay, a.g.e., s.4

Yazın katilgansa kışın sewnür (III/159).(Yazın çalıssa kışın sevinir); Yazın başı pişenin kışın aşı pişer.⁸

Kâşgarlı Mahmud ayrıca “*Yazdığım dağlar, çöller, dereler, sular, göller İslâm Türklerin ellerinde bulunanlardır. Çünkü dillerde dolaşan bunlardır. Bunları tanınmış oldukları için yazdım; tanınmamış olanların birçoklarını bıraktım. Müslüman olmayan Türk illerinden birtakımını yazdım; gerisini yazmadım. Türk diline sonradan girmiş olan kelimeleri yazmadım; erkek ve kadın adları da yazılmadı. Bunlardan –ancak doğru bilinmesi için- çok kullanılan, herkes tarafından tanınan adlar yazıldı.*” diyerek sözlüğe alınan özel adları da belirtmektedir.

Abul: Bizim ilde –Kaşgar’da-bir köy adı

Etil: Kıpçak illerinde akan bir ırmağın adıdır. Bulgar denizine dökülür; bir kolu Rus diyarına gider. Şu parçada da gelmiştir:

Etil suwı aka turur / Kaya tübi kaka turur

Balık telim baka turur / Kölüng takı küşerür

“İdil suyu akar durur, kayaların dibini döğür durur, bol balıklar bakar durur, gölcük dahi taşar.” İtil ırmağı katı dağın eteğini döğerek akmaktadır. Suyun coşması yüzünden dolan gölde balıklar ve kurbağalar çoğalmıştır.(B.A.c.I, s.73)

Kâşgarlı Mahmud *Dîvânü Lûgati’t-Türk*’te birtakım sözcüklerin kökenlerini de göstermiştir. “Kaşgarlı Mahmud ve Etimoloji” adlı tebliğinde bu konuyu dile getiren M. Canpolat eserde müellifin etimoloji konusunda gerçek kökenlere varıp varmamasından çok, başvurduğu yöntemlere dikkat çekerek eserden çeşitli örnekler vermektedir. Kaşgarlı’nın zaman zaman açıklamalarının akılda kalması için bilgece yakıştırmalar yapmaktan hoşlandığını, özellikle Türk boylarının adları için yaptığı açıklamaların birer halk etimolojisi örneği olduğunu ifade etmektedir. Müellifin amacı da doğru bir etimoloji yapmaktan ziyade öykü anlatmaktır. Ayrıca Kâşgarlı Mahmud’un sözcüklerin etimolojilerini gösterirken çok dikkatli olduğunu, Türkçedeki ses değişmelerini Arapçadaki ses değişmeleriyle karşılaştırarak aralarındaki koşutluğa dikkati çektiğini, ses bilgisi, yapı bilgisi kurallarını çok iyi bildiği için etimoloji yaparken bu bilgisinden yararlandığını da belirtmektedir.⁹

⁸ Geniş bilgi için bk. Saim Sakaoğlu, *Dîvânü Lûgati’t-Türk*’teki Atasözlerinin Anadolu’daki İzleri’ *Dîvânü Lûgati’t- Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, s. 36-46, 7-8 Mayıs 1999, Ankara.

⁹ M. Canpolat, ‘Kaşgarlı Mahmud ve Etimoloji’ *Dîvânü Lûgati’t- Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, s. 19-29, 7-8 Mayıs 1999, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Kâşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lûgati't Türk* adlı eseri Türk dilinin ilk grameri ve sözlüğü olduğu gibi aynı zamanda yazıldığı dönemde Türklerin yaşayış, gelenek, görenek, duygu ve düşüncelerini ortaya koyması bakımından en değerli dil yadigârlarımızdan biridir.

KAYNAKÇA

- ATALAY, Besim, *Dîvânü Lûgati't-Türk Tercümesi*, Besim Atalay, I-IV, Ankara 1985-86
- ATALAY, Besim, *Dîvânü Lûgati't-Türk*, C.I, Ankara 1939, XXXVI +530, C.II Ankara 1940, 366, C.III, Ankara 1941
- CANPOLAT, Mustafa, "Kaşgarlı Mahmud ve Etimoloji", *Dîvânü Lûgati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, 7-8 Mayıs Ankara 1999.
- Compendium of the Turkic Dialects (Dîvân Lugât at-Turk)*, Robert Dankoff ve James Mc. Kelly, I-III, Harvard 1982-1985.
- Dîvânü Lûgati't-Türk Dizini*, Ankara 1972. (XXII+168).
- ERCILASUN, A.B., "Dîvânü Lûgati't-Türk'te Ünlü Uzunluklarıyla ilgili Kayıtlar", *Dîvânü Lûgati't- Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, 7-8 Mayıs Ankara 1999.
- KAÇALIN, Mustafa S. , "Dîvânü Lugâti't-Türk", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.9, s. 446-47, İstanbul 1994.
- KORKMAZ, Z., "Kaşgarlı Mahmud ve Oğuz Türkçesi", *Türk Dili* S.253 (Ekim 1972): Dîvânü Lûgati't-Türk Özel Sayısı.
- MUTTALIBOV, Salih, *Mahmud Kaşgariy:Türkiy Sözler Divanı*, I_IV, Taşkent 1960-67).
- SAKAOĞLU, Saim, "Dîvânü Lûgati't-Türk'teki Atasözlerinin Anadoludaki İzleri", *Dîvânü Lûgati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, 7-8 Mayıs Ankara 1999.
- SERTKAYA,O.F., "Son Bulunan Belgeler Işığında Kâşgarlı Mahmud Hakkında Yeni Bilgiler", *Dîvânü Lûgati't- Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, 7-8 Mayıs Ankara 1999.
- TEKİN, Talat, *11. Yüzyıl Türk Şiiri : Dîvânü Lûgati't-Türk'teki Manzum Parçalar*, Ankara 1989.
- TOGAN, Zeki Velidi , *Atsız Mecmua*, II/16 (1932), s. 77-78;

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*